

GUNNILBO

OMGIVANDE LANDSKAP/SIKTLINJER

Gunnilbo socken ligger i Skinnskattebergs kommun i västra delen av Västmanlands län. Byn ligger vid Gunnilboån, ett biflöde till Hedströmmen. Området är skogsrikt och viktiga näringar har historiskt varit skogsbruk och jordbruk. Större delen av bebyggelsen ligger samlad runt ett antal numera nedlagda järnbruk, till exempel Bockhammar och Färna.

VÄGNÄT/STIGAR/VATTENDRAG

Gunnilboån rinner i nordsydlig riktning. Odlingsmarken och den äldre jordbruksbebyggelsen ligger väster om ån. Längs ån ligger spridd byggelse. En äldre landsväg passerar väster om byn. Vid den låg gästgivargården. En äldre rak och trädkantad väg leder från landsvägen i linje mot kyrkan. Tidigare gick en byväg genom byn förbi skolhus, kyrka, gårdar och kvarnbacken. Denna ersattes av en förbifart i öst-västlig riktning som anlades under andra hälften av 1900-talet. Infarten till byn som passerade skolhuset är idag igenodlad. En ny infart mot kyrkan har anlagts som kantas av björkar. Kyrkogårdens södra entré används mindre idag men hålls fortfarande öppen och grusad.

KYRKAN, DESS PLACERING OCH BYNS UTBREDELSE

Kyrkplatsen ligger i norra änden av ett flackt, uppodlat landskapsparti. Kyrkan utmärker sig inte från håll. Odensvi församling uppförde ett kapell i Gunnilbo i början av 1600-talet. Järnhanteringen i området ökade snabbt och Gunnilbo bildade ett eget pastorat 1638. En större kyrka ersatte kapellet 1662. Denna krävde en omfattande upprustning 1794 samtidigt som församlingen växte. På grund av bristande finansiering avstannade bygget och den nya stenkyrkan stod klar först 1835. Kyrkan är ett exempel på de många nyklassicistiska kyrkor, ibland kallade Karl-Johanskyrkor eller Tegnér-lador, vilka uppfördes i hela landet under 1800-talets första hälft.

Gunnilbo senaste prästbostället från 1949 låg 500 meter österut i byn vid Kvarnbacken med utsikt över åkrarna mot kyrkan. Innan det bodde prästen på gården Österbo. Det äldre bostadshuset i Österbo

uppfördes 1805 och var av tvåvåningsbyggnad av en typ som var vanlig förekommande bland bergsmansgårdar i området. Det revs när prästen flyttade till det nya bostadshuset med pastorsexpedition 1949. Innan Österbo låg prästens bostad på gården Tarmansbo norr om kyrkbyn men det ansågs ligga för långt ifrån kyrkan.

Norr om kyrkan finns ett före detta kyrkstall från slutet av 1700-talet. Det är länets äldsta kyrkstall och ligger intill det som idag kallas kyrkvaktmästarbostaden. Det är troligen den äldre klockarbostaden. Den samt boden intill uppfördes samtidigt som kyrkstallet. Söder om kyrkan på en höjd ligger Karlslunds skola från 1879.

I byn fanns hammare och kvarn. Äldre gårdar finns i kyrkans omgivning t. ex Östergården, Västergården och Österbo. Det finns äldre arbetarbostäder med koppling till bergsbruk och skogsbruk. Vissa fastigheter har tidigare ägts av det statliga skogsbolaget Domänverket. Dessa såldes ut till privatpersoner på 1990-talet.

GRÖNSTRUKTUR

Kyrkan med omgivande kyrkogård är anlagd på planmark. I norr finns en skogbevuxen höjd. Söder om kyrkan finns böljande odlingsängar. Den äldre kyrkvägen, delar av den äldre byvägen och den nyanlagda kyrkvägen kantas av alléer. Skolans trädgård har nyplanterade fruktträd i sluttningen mot kyrkan.

BEBYGGELSE

Komministergård/kaplansgården låg i Bastmora, 2 km söderut mot Färna. Bastmora blev kaplansboställe 1721. Siste komministern bodde där fram till 1917. Även tiondeboden ligger i Bastmora.

År 1879 byggdes Karlslunds skola som ligger strax söder om kyrkan. Idag är skolan privatbostad.

Sockenstugan låg tidigare i hörnet av kyrkogården. Den revs på 1960-talet.

Fattigstugan låg söder om kyrkan. Byggnaden används idag som privatbostad och har byggts på med en våning. Norr om kyrkan fanns en täppa som markägaren röjt åt fattigstugans änkor. De kallades för ”mostrar” och täppan för Mostrarnas täppa.

<i>Byggnadstyp</i>	<i>Årtal</i>	<i>Kommentar</i>
Ja Kyrkan	1835	Ersatte två äldre kapell från 1600-talet.
Ja Prästgård	1949	Det äldre bostadshuset från 1805 revs 1949 och ersattes med nuvarande.
Sockenstuga		Riven
Ja Klockaregård	1700-tal	Omnämns som kyrkvaktarbostad ”Fågelbacken”
Ja Fattigstuga		
Ja Skolhus	1879	Karlslunds skola
Tiondebod	1858	Ligger i Bastmora
Sockenmagasin		
Ja Kyrkstall	1700-tal	
Övrig företeelse av vikt		Allé från väster mot kyrkan

UTMÄRKANDE KARAKTÄRSDRAG

Spridd bebyggelse, äldre kyrkvägar samt nydragna vägar.

TIDSPERIOD OCH VÄRDERING

o	Äldre medeltid till 1350	o	1 Betydande värde som helhet
	Yngre medeltid 1350–1550		2 Betydande värde i delar
	1550–1760		3 Få betydande värden
	1760–1860		
	1860–1920		
	1920–2000		
	Blandad tidsperiod		

ANVÄNDNING IDAG

Kyrklig verksamhet, privata bostäder.

ATT TÄNKA PÅ

Den äldre kyrkvägen skall skötas.

Samtliga fornminnen är skyddade enligt 2:e kapitlet Kulturmiljölagen.

Kyrkobyggnaden, kyrktomten, de kyrkliga inventarierna och begravningsplatsen skyddas genom 4:e kapitlet kulturmiljölagen.

Miljöbalkens generella biotopskydd gäller för odlingsrösen, stenmurar, åkerholmar, alléer (även enkelradig), småvatten och våtmarker, källor samt pilevallar (hamlade träd på rad).

Delar av marken inom området kan regleras av detaljplan enligt plan- och bygglagen.

VIDARE UNDERSÖKNINGAR

KÄLLOR

Kulturhistorisk karakteristik Gunnilbo kyrka, 2005, Västerås stift

Kulturminnesvårdsprogrammet för Skinnskattebergs kommun, 1982

Prästgårdsinventering U-län, Riksantikvarieämbetet, 1987

Äldre kartor, Lantmäteriet

Lars Matsson, informatör, Gunnilbo hembygdsförening

Gunnilbo kyrka

Kyrka med kyrkstall och kyrkvaktmästarbostad i fonden.

Vy från äldre kyrkväg mot kyrkan.

Före detta fattigstuga söder om kyrkan.

Före detta kyrkstall.

Före detta kyrkvaktmästarbostad intill kyrkan.

Före detta skolhus.